

Ik hoop nog altijd op een stijging van den grondwaterstand in het duin, wanneer de waterleidingen zich beperken tot het diepe water en de rest halen uit de rivieren of over eenige jaren uit het IJsselmeer. Hoogstwaarschijnlijk zullen we dan in de duinen echter nog niet de waterstanden terug krijgen van zestig jaren her, want de afvloeï naar de polderzijde zal altijd wel sterker zijn dan toen, doch in ieder geval zullen wij er dan beter aan toe zijn dan nu en het zal heel genoeglijk zijn, om dan waar te nemen, hoe de oude flora en fauna weer terugkomen. Dat zal misschien wel sneller en vollediger gebeuren, dan menig een thans wel meent.

En dan komt het groote gevaar, waar Ir. Carrière voor waarschuwt. Dan wordt de vraag gesteld: wat zullen we met de duinen doen, nu ze op zijn hoogst nog maar diepwater aan de waterleidingen hebben te leveren. Hoe zullen wij ze „exploiteeren”. Zandgraverij, bollenvelden, tuindorpen, tuinsteden, kampeerterreinen, golf-links, speelvelden, boschaanplant, natuurmonumenten enz. Voor al deze dingen is wat te zeggen en het komt mij voor, dat de duinen daarvoor ook ruimte genoeg bieden. Het komt er slechts op aan, om elke soort van exploitatie haar plaats en uitgestrektheid aan te wijzen. Dat kan alleen bij de wet gebeuren en er zijn daarvoor dan ook een paar wetten in de maak: de wet op het behoud van natuurschoon en ter bescherming van de flora en fauna van Nederland en de wet op het ontwerpen en uitvoeren van streekplannen.

Laat ons hopen, dat die bijtijds gereed komen.

JAC. P. THIJSSSE.

NAWINTER EN VOORJAAR IN 1928.

Naar aanleiding van Uw verzoek in De Levende Natuur heb ik het genoeg, U hiermede enkele bijzonderheden te geven, die door mij gedurende de ijsperiode van dit jaar zijn opgeteekend.

Daar ik alleen op Zondagen en enkele Zaterdagmiddagen in de gelegenheid was waarnemingen te doen, zijn deze tot mijn spijt zeer onvolledig, doch ik hoop, dat U er toch nog wel iets van waarde bij zult vinden.

Vraag No. 1. Omgekomen vogels, die ik vond:

Tureluur. Een ex. aan het strandje in de Scheveningsche Buitenhaven op 24 Febr. *Scholekster.* 24 Febr. 4 of 5 stuks drijvend in het Ververschingskanaal tusschen Houtrust en strand; 3 Mrt. 1 ex. aan het strand tusschen Verversch kanaal en Schev. Haven; 10 Mrt. verscheidene aan het strand tusschen Meyendel en Wass. Slag; 17 Mrt. 7 stuks idem. *Rotgans.* 3 Mrt. vermoedelijk 1 langs Ververschingskanaal (lag met eenigszins uitgespreide vleugels op de grasberm aan overkant); 10 Mrt. 1 ex. aan het strand tusschen Meyendel en Wass. Slag. *Zeekoet.* 10 Mrt. 2 stuks aan strand tusschen Meyendel en Wass. Slag (Geen teervogels); 17 Mrt. 1 ex. als voren *Wulp.* 24 Febr. 1 ex. bij de monding van Verversch.kan.; 10 Mrt. 3 stuks aan strand tusschen Meyendel en Wass. Slag; 17 Mrt. 5 stuks idem. *Schollevaar.* 17 Mrt. 1 ex. aan strand tusschen Meyendel en Wass. Slag. *Kokmeeuw.* 3 Febr. 5 of 6 in en langs Verversch.kan.; 17 Mrt. 3 stuks aan strand tusschen Meyendel en Wass. Slag. *Zw. Zee-eend.* 10 Mrt. 1 ex. aan strand tusschen Meyendel en Wass. Slag. (Deze had een blauwgrijze snavel, zonder knobbel.) *Meerkoet.* 3 Mrt. 1 ex. aan het strand in de buurt van Verversch.kan.; 23 Febr. 1 ex. op het ijs van den Put bij Huis te Werve (deze was grootendeels opgegeten); 16 Mrt. 1 ex. in een slootje bij dezelfde plas. *Zwarte Kraai.* 3 Mrt. 1 ex. langs Verversch.kan.

Onder de doode scholeksters, die ik vond zullen er wel enkele geweest zijn, die door de lieve Scheveningsche jeugd aan hun eind zijn gekomen. Ik heb verschillende malen

gezien, dat jongens de nat geworden vogels trachtten te grijpen of in het water joegen, waardoor ze tenslotte verdrinken moesten. Ik heb een exemplaar in de handen gehad, dat door de jongens was geschopt en niet meer kon vliegen.

Vraag No. 2. Deze is moeilijker te beantwoorden dan de eerste. Ik zal U hieronder opgeven, welke vogels, die anders geregeld voorkomen, weinig of niet door mij gezien werden en ook de soorten, waarvan ik verplaatsingen in Zuidelijke richting heb waargenomen.

Dodaars. Van deze soort heb ik gedurende de geheele winterperiode geen enkel ex. gezien. *Waterhoen.* Slechts zeer weinig aangetroffen in Verversch.kan. Het schijnt mij toe, dat deze soort grootendeels is weggetrokken. *Bonte Strandlooper.* 10 Febr. sterke trek naar het Zuiden langs de kust. Mogelijk zijn hier ook andere soorten strandloopers onder geweest; 3 Mrt. enkele kleine troepjes trekken naar 't Z.; 10 Mrt. meerdere troepen idem. *Boschduif.* 21 Febr. 6 maal een flinke troep naar het Zuiden zien trekken; 8 Mrt. 1 troep idem. *Steenuiltje.* Vorig jaar winter hoorde ik avond aan avond een paartje, dat in de buurt van mijn huis leefde. Deze winter heb ik ze heelemaal niet gehoord. Op 9 Mrt. voor het eerst weer.

Vraag No. 3. De volgende soorten heb ik aangetroffen op plaatsen waar ze anders gewoonlijk niet komen.

Meerkoet, Wilde Eend, Kuifeend, Tafeleend, Toppereend. Groote troepen in Verversch.kan., tot ver in de stad. *Nonnetje.* Geregeld in klein aantal in Verversch.kan., doch alleen wijfjes. Ook in Schev. Haven. *Groote Zaagbek.* Enkele in Verversch.kan. en Schev. Haven. *Midd. Zaagbek.* Idem. *Smient.* Op 24 Febr. 4 ex. in Verversch.kan.; op 3 Mrt. drie paren idem. *Brilduiker.* Geregeld in Verversch.kan. en Schev. Haven. Meest wijfjes en onvolwassen ex. Slechts enkele volwassen mannetjes *Kuifleeuwerik.* Enkele malen aan het strand vlak langs de waterlijn. Ook drinkend aan plasjes smeltwater aan het strand. *Graspieper.* Op 27 Jan. 1 ex. en op 3 Febr. enkele op de steenglooiing aan de monding van Verversch.kan. Hier waren ook geregeld *Oeverpiepers. Kautje. Roek.* Beide soorten herhaaldelijk in de monding van Verversch.kan. visschend. *Spreeuw.* Op 27 Jan. vrij veel aan het strand bij aanspoelsel. Later niet meer gezien. *Vink.* Op 27 Jan. 1 ex. en op 3 Febr. verscheidene aan het strand eveneens tusschen aanspoelsel. *Ijsvogel.* Op 27 Jan. 1 ex. langs Verversch.kan. Duikend vanaf palen en touwen. Ook biddend. *Rotgans.* Op 3 Febr. 1 ex. in Schev. Haven azend op wier, dat aan de steenblokken hangt. Was buitengewoon mak. Ik heb een heele tijd recht boven hem op de pier gestaan. Op 24 Febr. 3 stuks langs Kanaal. Op 3 Mrt. idem. *Kramsvogel.* Op 10 Febr. zag ik een ex. op de steenblokken langs de pieren van de Schev. Haven. Bij nadering vloog hij naar de pier aan de overzijde. *Tafeleend.* Op 10 Mrt. 2 mannetjes en 1 wijfje dicht bij de kust aan het strand bij Meyendel. Ook 6 stuks langs de kust naar het Zuiden vliegend. *Blauwe Reiger.* Op 3 Febr. zag ik 2 maal een reiger bezig bij een voederbak voor varkens, maar kon niet zien of hij er uit at, doordat er een hek voor stond. *Vink.* Verscheidene malen gezien, dat een vink op een aan touw geregen tros pinda's zat en er aan pikte. *Stormmeeuw.* Gedurende de heele vorstperiode was er een groote troep, waarbij ook veel *Kokmeeuwen* op een weiland voor mijn huis. Vorig jaar heb ik ze hier niet gezien. Ze werden hier geregeld gevoederd. Nu zie ik nog bijna dagelijks groote troepen hier, 17 April 's avonds nog 60 stuks. Enkele dagen geleden was er zelfs een van ongeveer 800 stuks. Na 17 April niet meer gezien. *Koperwiek.* Herhaalde malen, vooral als er sneeuw lag, in de straten van Rijswijk. Ook in de kleine tuintjes, op heesters met roode bessen. Ze waren dan bijna met de hand te grijpen. *Roek.* 2 ex. in een tuin, komen stukken brood weghalen. *Scholekster.* Honderden langs Verversch.kan. en langs Schev. Haven, op 24 Febr. en 2 Mrt. Later minder. *Krombek Strandlooper.* Op 13 en 20 Jan., 3 en 10 Febr. telkens kleine troepjes op de steenglooiing in de monding van Verversch.kan. en langs de pieren van Schev. Haven. *Tureluur.* Geregeld enkele ex. op dezelfde plaatsen.

Vraag No. 4. De volgende waarnemingen hooren m.i. onder deze rubriek thuis.

Spreeuw. Evenals vorig jaar zag ik elken avond groote troepen in Westelijke richting langs mijn huis trekken (waarschijnlijk naar de Boschjes van Poot). Ik heb ze ook druk zien baden in een bak met water bij 15 graden C. vorst. *Zanglijster.* Op 7 Febr. bij 11½ graad C. en op 9 Febr. bij 5 graden C. vorst, zang gehoord. Ik zag ze bijna nooit op het voer dat ik uitstrooide. *Merel.* Geen bijzonders van waargenomen. *Veldleeuwerik.* Op 10 Febr.

2 ex. naar het Noorden zien trekken, korte Zanggeluidjes makend. Op 10 en 16 Mrt. geregeld trek. *Kuifleeuwerik*. Op 24 Febr. hooren zingen. *Heggemuschje*. Vanaf 3 Febr. geregeld zang gehoord. *Boschduif*. Op 10 Febr. reeds hooren koeren. *Koolmees*, *Pimpelmee*, *Roodborstje*, *Vink*, *Huismusch*. Geregeld op voer. Niets bijzonders van waargenomen.

Vraag No. 5. Hierover heb ik niet veel mede te deelen. Het eenige wat ik op het gebied van speciale maatregelen heb gezien, waren in den grond uitgegraven schuilplaatsen, waarvoor plaggen waren gezet en voorzien van bosjes hooi of stroo. Ik vermoed, dat die voor de *Fasanten* moesten dienen. Verder werd veel brood gestrooid in tuinen en werden de meeuwen geregeld gevoederd. Ook de watervogels in het Verversch.kan. werden veel gevoerd. Op de Goo, een plas in de buurt van Rijswijk, werd een flinke bijt voor de eenden en koeten opengehouden, althans in 't begin van de vorstperiode. Later ben ik er niet meer geweest.

Ik hoop, dat U aan bovenstaande mededeelingen iets zult hebben, hoewel ik niet veel positiefs te vertellen had. Wellicht kunnen zij als aanvulling van andere berichten dienen.

Ik wil van deze gelegenheid gebruik maken U nog enkele andere waarnemingen mede te deelen.

Op 20 Jan. j.l. zag ik in de Schev. Buitenhaven een bruine eend, bovenkop en achterhals donkerbruin, wangen, oorstreek en keel wit, borst licht bruinachtig, buik wit, snavel donkerbruin, vrij spits. De vogel dook dikwijls. Ik ben van meening, dat het een vrouwelijke *Krooneend* is geweest. Op denzelfden dag was in de Binnenhaven een *IJseend*. Dit was een mannelijk ex. in onvolkomen klee. Den 24en Febr. zag ik een 6-tal *steenloopers* en 6 of 7 *Paarse Strandloopers* op de kribben aan de monding van Verversch.kan. Op 27 Jan. zat een *Zeekoet* op de Steenblokken langs de Pier van de Schev. Haven toilet te maken. Den 10en Febr. zag ik een *Zwaan* opvliegen uit de gracht langs de Cranenburgweg, midden in de stad. Hij vloog eerst een eindje op ongeveer 3 M. boven het water en steeg toen boven de boomen en huizen uit, waarna hij uit het gezicht raakte. Tot mijn spijt zag ik hem eerst, toen hij opvloog, zoodat ik niet weet, welke soort het was. Het lijkt mij niet waarschijnlijk, dat het een tamme zwaan was. De eerste *Tijftjaf* hoorde ik op 24 Mrt., de eerste *Fitis* op 31 Mrt. (in Haagsche Bosch en in de duinen bij Meyendel). *Roodborst-Tapuiten* voor het eerst op 24 Maart gezien. Op dien dag meen ik ook een vrouwelijke *Tapuit* gezien te hebben, maar ben er niet heelemaal zeker van. 10 Mrt. een troep van ongeveer 20 *goudplevieren* gezien. 31 Mrt. de eerste *grutto's*. 18 April de eerste *Boerenzwaluw*. Op 9 Mrt. de eerste *Kieviten* weer naar het Noorden zien trekken. 16 Mrt. *Tureluurs* op de broedplaats aangekomen. 21 April de eerste *gierzwaluw*, een tijdlang jagend boven een weiland, daarna snel in Noordelijke richting verdwenen. Op denzelfden datum ook het eerste *Paapje*. 23 April *Gekraagde Roodstaartje* voor 't eerst gezien.

De volgende merkwaardige waarneming deed ik op 17 Maart j.l. bij de theetuin Meyendel.

Om ongeveer 8 v.m., toen ik daar aankwam, zag ik een paar spreeuwen op den grond liggen, die over elkaar heen door het zand lagen te rollen. Ik stapte af en nog even bleven ze doorgaan, doch daarna vlogen ze op het dak van een schuur. Daar zaten ze even stil, doch al gauw gaat de een weer naar de andere toe. Deze retireert en gaat weer op den grond, waar de ander hem volgt. Hier beginnen ze weer te worstelen. Eerst pakken ze elkaar bij den snavel en staan zoo een tijdje te wringen en te trekken. Ik krijg den indruk, dat het een mannetje en wijfje zijn. Het mannetje wil schijnbaar paren, maar het wijfje is weerspannig. Ze gaan steeds door met hun geworstel en de een kromt het achterlijf aldoor in de richting van de andere.

Ze rollen om en om en werken met vleugels en pooten, terwijl ze aldoor stuiptrekkende bewegingen maken. Nu eens is de een boven, dan weer de ander. De vleugels zijn steeds uitgespreid en alles gebeurt in de grootste stilte, heel anders, dan wanneer ze vechten om voedsel. Ze springen dan altijd onder heftig gekrijsch tegen elkaar op, maar nu geven ze geen kik.

Al worstelend botsen ze tegen een hoopje steenen en blijven hier nu een heele tijd liggen, steeds kleine schokkende bewegingen makend. Nu maken ze ook heele zachte geluidjes, die niet weer te geven zijn. Ik sta op 5 Meter afstand alles aan te zien, maar ze trekken zich niets van mij aan. Zooals ze nu liggen heeft de een den poot in en om

den bek van de andere. Deze heeft de nagels van zijn poot vlak onder het oog van de eerste. De andere pooten zijn niet te zien. Een ligt op den rug, de andere half opzij en samen liggen ze tusschen twee steenen, zoodat ze niet verder kunnen rollen. Hier blijven ze nu maar liggen, steeds nog zacht kirrend en stuiptrekkend. Na een minuut of vijf liggen ze nog zoo en ik besluit, ze maar eens heel voorzichtig te naderen.

Voetje voor voetje ga ik er heen, totdat ik op 50 c.M. genaderd ben. Nog steeds geen verandering. Ik kniel neer en zie nu, dat de tweede poot van een der vogels in de vleugel van de andere is gehaakt en deze stevig vast houdt. Ik trek langzaam mijn handschoenen uit en besluit ze maar te grijpen, wat mij zonder moeite gelukt. Ze reageeren hierop heelemaal niet en blijven elkaar precies eender vasthouden. Ze zitten als het ware in de knoop en 't is niet te zien, welke poot of vleugel bij een bepaalde vogel behoort. Ik loop een eindje met de vogels in de hand, om ze aan een kellner te laten zien en nog altijd is hun houding onveranderd.

Tenslotte heb ik de verschillende pooten met de handen losgemaakt en nauwelijks zijn ze los van elkaar, of ze beginnen te schreeuwen en pogingen te doen om uit mijn handen te komen, waarbij ze beide hun darminhoud in mijn hand deponeeren.

Ik heb ze nog even goed bekeken, waarbij ik zag, dat de snavel van de eene geler was en ook de veeren glanzender dan die van de andere.

Het was wel een zeer eigenaardige gewaarwording, twee levende vogels tegelijk te kunnen grijpen. Ik heb iets dergelijks van spreeuwen nooit eerder gezien en er ook nog niets van gehoord of gelezen en zou het op prijs stellen te hooren, of U al eens iets van dien aard hebt waargenomen. Het schijnt mij toe, een soort van verlamningsverschijnsel te zijn, veroorzaakt door parings-extase.

Op denzelfden morgen heb ik ook nog een buitengewoon sterke verplaatsing van *Zwarte Zee-eenden* waargenomen. Terwijl ik op een duintop zat zag ik plotseling groote troepen ongeveer 300 meter uit de kust voorbijkomen, in lange linies achter elkaar vliegend. Er volgen er hoe langer hoe meer en ten slotte is het zoover ik zien kan langs de kust een gewemel van eenden, die allen in razende vaart naar het Zuiden trekken. 't Is werkelijk ontzaglijk, zooveel als er voorbij komen. Ze vliegen niet in enkele rijen, maar 5, 6, 8, 10-dik naast elkaar. In 1 minuut komen er minstens 2000 langs. Soms was het wel weer eens even wat minder, maar altijd waren er toch groote massa's te zien. Het was een onafgebroken opeenvolging van groote en kleinere troepen. Dit verschijnsel heeft ongeveer een uur geduurd. Ik ben zeker veel te laag, als ik het totale aantal op 50.000 schat. Bovendien lagen er nog groote troepen in zee. Ik begrijp niet, waaraan deze plotselinge trek is toe te schrijven. Later hield de trek geheel op.

Het volgende lijkt mij ook wel de moeite waard om U mede te deelen.

Op 5 Aug. 1928 liep ik te wandelen in het z.g. Rijswijksche Bosch. Het was er vrij druk ('s middags ongeveer 3 uur).

Plotseling komt een vrij groote vogel recht op ons aanvliegen. Hij komt uit een boschje en heeft iets in de pooten. Op 5 M. afstand strijkt hij neer. Ik loop er heen en de vogel blijft zitten, tot ik op een Meter van hem af sta. Ik zie nu, dat het een boomvalk is. De zwarte „snor" en de mooie lengtestrepen op de borst waren prachtig te zien. Terwijl hij op den grond zit roept hij schrill „ki-ki-ki-ki". Het geluid is vrij zacht. Hij blijft nog even zitten en als ik gewild had, zou ik hem misschien hebben kunnen grijpen, maar ik was bang voor zijn scherpe klauwen. De vleugels hield hij tentvormig uitgespreid en in elke klauw had hij een vogeltje. Aan de onderzijde van de staart zag ik een aantal donkere dwarsbanden, waarvan ik het aantal niet kon tellen. Na een paar seconden vliegt hij op en verdwijnt roepend in een boschje. Zijn buit liet hij liggen. Het waren 2 bruinachtige vogeltjes, beide zonder kop, een ervan ook zonder staart. Ik dacht eerst, dat het musschen waren, maar ze hadden gele pooten. Ik was zoo dom, ze te laten liggen en kan dus niet zeggen, welke soort het geweest is.

Ten slotte wil ik U nog vertellen, dat ik op 14 April van het vorige jaar een *Wouw* heb gezien. De gevorkte staart was zeer duidelijk. Ik kan echter niet zeggen of het een gewone of een zwartbruine was. De kleur was meer grijs dan bruin.

En hiermede eindig ik mijn relaas, in de hoop, U van dienst te zijn geweest.

Rijswijk.

C. DE GRAAF.